

DOI: 10.33310/2518-7813-2019-65-2-107-111

УДК 378: 37.011.3-051.81.243

Юліана ІРХІНА

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри західних і східних мов та методики їх навчання
ДЗ: «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К.Д. Ушинського», м. Одеса, Україна
e-mail: vladakirilyuck@gmail.com

**ОРГАНІЗАЦІЯ ДОЗВІЛЛЯ СТУДЕНТІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ
ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ ЯК ПРОБЛЕМА 21 СТОЛІТТЯ**

У статті обґрунтовано роль органів студентського самоврядування в організації дозвілля студентів вищих навчальних закладів з метою задоволення та реалізації інтересів та потреб, розкриття творчого потенціалу, соціального виховання та активізації суспільно-громадської діяльності студентів. Охарактеризовано напрями та форми діяльності студентських об'єднань вищих навчальних закладів України. Виявлено проблеми в організації дозвілля студентів вищих навчальних закладів та окреслено можливі шляхи їх вирішення.

Ключові слова: дозвілля, студенти, органи студентського самоврядування, вищі навчальні заклади, студентські об'єднання.

Одним з головних об'єктивних факторів, що впливають на сферу дозвілля є соціальна політика держави, метою якої є створення належних умов для життєдіяльності особистості. В Україні у контексті реалізації соціальної політики існує низка невирішених проблем. Це стосується, насамперед, подолання «залишкового принципу» ставлення до вирішення проблем дозвілля та культури в цілому; зміна ставлення до формування культурної ситуації з опанування світовими культурними надбаннями; невідповідність діяльності закладів і установ культури сучасним вимогам, відсутність визначеного стандарту гарантованих державою безплатних культурних послуг; відсутність середньої та довготривалої державної політики стосовно культурного розвитку; невідповідність кадрів соціокультурної сфери до нових економічних умов; відсутність чіткої програми підтримки культурних індустрій; відсутність єдиного інформаційного культурного простору і мережі партнерських зв'язків на вертикальному і горизонтальному рівнях; практична відсутність України як держави в європейському і світовому культурному просторі, в системі європейських культурних проєктів.

Педагогічний досвід, аналіз літературних джерел переконливо засвідчили, що праці українських дослідників (І. Бех, І. Бебешкіна, В. Воловик, І. Зязюн, І. Зверева, А. Капська, В. Кірсанов, В. Перебенесюк, І. Петрова, В. Піча, М. Поплавський, Н. Цимбалюк, та ін.) присвячені вивченню психолого-педагогічних та соціально-педагогічних аспектів, функцій та принципів дозвілля, дослідженню основних засад його організації. Пробле-

ми формування культури дозвіллевої діяльності студентів у вищих навчальних закладах України вивчають науковці Кірсанов, С. Пішун, О. Семашко, В. Степура, А. Стоян, С. Цюлюпа, ВЛ. Сохань, В. Суїменко, Н. Черниш, О. Якуба, А. Ярова, І. Соколова, В. Тюска та інші.

Основною метою статті є розкрити важливість організації змістовного дозвілля студентів вищих навчальних закладів з метою задоволення та реалізації їх інтересів та потреб, розкриття творчого потенціалу, соціального виховання та активізації суспільно-громадської діяльності.

Нами була обґрунтована актуальність теми дослідження, сформульовані його проблема, основні характеристики наукового апарату – мета, завдання, його наукова новизна, теоретична та практична значущість.

Правильно організоване дозвілля студентів є важливим фактором формування в них демократичних цінностей і духовності, без яких не можна досягти високої якості та ефективності вищої освіти. Міністерство освіти та науки України наголошує на необхідності вжити всіх можливих заходів щодо радикальної зміни соціально-психологічного клімату навчальних закладів [5].

Основною структурою, котра організовує дозвілля студентів вищих навчальних закладів України є органи студентського самоврядування. У вищих навчальних закладах України студентське самоврядування трактується як форма організації діяльності студентів та аспірантів, що сприяє максимальному виявленню і реалізації їх творчих здібностей, формуванню моральних та професійних якостей, відповідальності за результати своєї життєдіяльності [6, 98].

Діяльність органів студентського самоврядування спрямована на вдосконалення навчально-виховного процесу, підвищення якості навчання, виховання культури студентів і аспірантів, збільшення їх соціальної активності та відповідальності. Основними завданнями діяльності органів студентського самоврядування є захист прав та інтересів студентів; активізація участі студентів у роботі університету; створення різноманітних клубів та об'єднань за інтересами; організація студентського дозвілля; забезпечення інформаційної, технічної, матеріальної підтримки для проведення різноманітних заходів; надання юридичної допомоги та консультацій щодо прав та обов'язків студентів; встановлення міжвузівських та міжнародних зв'язків для обміну інформацією та набуття досвіду. У процесі реформування вищої освіти в нашій країні конструктивна роль відводиться студентським спілкам, наголошується, що студентство є повноправним партнером в управлінні вищою освітою. Болонський процес орієнтує вищі навчальні заклади на залучення студентів як компетентних, активних і конструктивних партнерів до формування зони європейської освітнього простору [3].

У переважній більшості вищих навчальних закладів України виконавчим органом студентського самоврядування є Студентський парламент, до складу якого входять такі відділи: навчально-науковий, соціально-економічний, міжнародних зв'язків, побутово-житловий, організаційний, культурно-масовий, спортивний. Відділи відповідно поділяються на сектори: удосконалення навчально-виховного процесу, релігії та моралі, по роботі з учнівською молоддю, волонтерський, інформаційний тощо. На увагу заслуговує досвід роботи Студентського парламенту Київського національного університету імені Тараса Шевченка як «представницького органу навчального колективу студентів та аспірантів університету». Такий статус надає йому право призначати референдуми студентів та аспірантів, опротестовувати рішення Вченої Ради та адміністрації університету з питань студентського та аспірантського життя. У складі студентського парламенту працюють: навчально-науковий, соціально-економічний відділи, а також відділи з побутово-житлових, культурно-масових питань. Відділи також поділяються на сектори: удосконалення навчально-виховного процесу, міжуніверситетських і міжнародних зв'язків, по роботі з учнівською молоддю, інформаційний тощо. На жаль, у структурі органів студентського самоврядування практично відсутні відділи зв'язків з громадськістю та інформаційні, метою котрих є інформування студентів про заходи, проекти, перспективи діяльності студент-

ської громади, пропагування активної громадської, суспільно-корисної діяльності студентів, підтримка студентської видавничої діяльності та поновлення сайтів університетів, котрі мають бути живим джерелом комунікації між студентами, викладачами, адміністрацією, різними соціальними інституціями, що сприятиме створенню позитивного іміджу університету. На нашу думку, формуванню всебічно і гармонійно розвиненої особистості майбутнього професіонала у вищих навчальних закладах України, котрий зможе пристосуватися до нових соціально-економічних умов розвитку суспільства, сприятиме активна участь студентів у студентських клубах, гуртках, товариствах, студіях, об'єднаннях за інтересами. Простежується підвищення інтересу студентів до отримання корисної інформації на дозвіллі за допомогою телебачення, електронних видань, Інтернету, що свідчить не лише про розважальний напрям дозвіллевої діяльності, а й пізнавальний. Глобалізація комп'ютерної мережі впливає на дозвілля та змінює його, створюючи віртуальні форми дозвіллевої діяльності.

Сьогодні, професійні об'єднання, клуби за інтересами створюють власні сайти та форуми, надаючи багато корисної інформації своїм членам. Позитивним у віртуальних формах дозвіллевої діяльності є те, що вони створюють додаткові можливості для самоосвіти, самовдосконалення, отримання додаткових знань, умінь, навичок, сприяють підготовці до майбутньої професійної діяльності. Досить різноманітними за напрямками діяльності є студентські об'єднання Києво-Могилянської Академії: інтелектуальні клуби (Молодіжний гуманітарний центр, Могилянський інтелектуальний клуб, клуб «Юнеско»), студентський кіноклуб, сходознавчий гурток, клуб спортивного туризму «Стрім», літературний клуб «Літтусівка», мистецько-інформаційне товариство СМІТ. Необхідно констатувати той факт, що тільки в деяких університетах України діють екологічні клуби та об'єднання. Прикладом діяльності екологічних клубів може бути клуб «Зелена Хвиля» Києво-Могилянської академії – це екологічна організація студентів та випускників НаУКМА, що сприяє збереженню навколишнього природного середовища, проводячи освітню та інформаційну діяльність. Метою діяльності цього клубу є: надавати студентам можливість набути професійного досвіду природоохоронної діяльності; сприяти самореалізації екологічно свідомих студентів і згуртуванню студентської громади навколо принципів охорони навколишнього природного середовища; формувати імідж Академії, як «екологічно свідомого» навчального закладу України.

Як свідчить аналіз практики, поширеними формами дозвіллевої діяльності студентів в Україні є: клубна робота за інтересами, спортивно-масовий туризм, художня самодіяльність, аматорські об'єднання, драматичні гуртки, і, на жаль, практично відсутні служби соціально-психологічної допомоги; волонтерські, екологічні, суспільно-політичні, об'єднання; об'єднання, що представляють інтереси та забезпечують захист різних груп студентства – гендерні, іноземних студентів, національних та етнічних меншин, студентів з особливими потребами та функціональними обмеженнями, студентських сімей. Результати проведеного нами анкетування серед студентів психолого-педагогічного факультету Одеського національного університету свідчать, що в сучасних умовах спостерігається підвищення бажання студентів до створення молодіжних організацій соціального спрямування, котрі є адекватними інтересам та настроям молодих людей. Так, відповідаючи на запитання «Які студентські організації, ви вважаєте, необхідні в університеті?», респонденти стверджують: благодійні (65%); морально-психологічні (49%), правові (33%); спортивно-рекреаційні (29%); освітні (27%), літературно-мистецькі (29%), музичні (36 %), екологічні (21%), економічні (16%), політичні (8 %). Тіснота кореляційних залежностей ознак прояву його компонентів визначалася посередністю обчислення коефіцієнта кореляції за формулою К. Пірсона:

$$R = \frac{ENxy(x - \bar{x}) \cdot (y - \bar{y})}{\sqrt{Nx(x - \bar{x})^2 \cdot Ny(y - \bar{y})^2}}$$

Виявлено, що причинами незадоволення студентами дозвіллевими заходами, котрі проводяться в університеті є: низький рівень підготовки, оформлення та сценарію цих заходів. Можливо це спричинено недостатнім матеріально-технічним забезпеченням проведення культурно-масових заходів у вищих навчальних закладах, відсутністю співпраці вищих навчальних закладів з органами місцевого самоврядування, державними та приватними організаціями. У вищих навчальних закладах України не набула широкого розповсюдження волонтерська та благодійна діяльність студентських об'єднань. Немає розуміння студентами того, що волонтерство – це шлях отримання життєвого та професійного досвіду, оволодіння певними знаннями та вміннями, налагодження соціальних контактів, що дають поштовх для подальшого професійного росту. На думку дослідниці А. Капської, проблемою залучення студентів до волонтерської діяльності в Україні є наявність нерозуміння між фахівцями та студентами. Фахівці часто не довіряють студентам, не визнають їхньої кваліфікованості і допус-

кають волонтерів до мало значущих видів роботи, що ображає їх гідність і відштовхує від волонтерської роботи та надання допомоги [3, 251–252]. За умови відсутності організованої та ефективної системи політичної освіти зростає роль і значення культурно-дозвіллевих закладів у формуванні політичної культури студентів.

Розробка дозвіллевих програм та заходів сприяє формуванню політичних норм, традицій, установок та ціннісних орієнтацій. Велику роль у цьому процесі відіграють студентські політичні клуби та об'єднання, котрі ініціюють вибір та вирішення актуальних політичних проблем. Студенти мають активно визначати напрями, мету і завдання їх політичної діяльності, вибір форм, методів та засобів. На жаль, у діяльності суспільно-політичних студентських об'єднань вищих навчальних закладів України мало проводяться такі форми роботи як: організація ініціативних кампаній та акцій, проведення дебатів, форумів, семінарів, що дають змогу масового залучення молоді до вирішення політичних проблем.

На нашу думку, особливість формування політичної культури студентства в умовах дозвілля полягає, перш за все, в їх активній участі. Студентів необхідно залучати до розробки та реалізації довготривалих програм та проектів. Особливістю соціокультурних проектів і програм є те, що ініціаторами і безпосередніми учасниками їх реалізації є не тільки фахівці та професіонали дозвіллевої сфери, але й самі студенти або студенти спільно з представниками інших соціальних груп. Соціокультурні проекти виконують як функцію стимулювання ініціативи та творчості студентства, так і соціально-педагогічну, котра передбачає участь у процесі управління суспільством та саморозвитком, формування світогляду та усвідомлення своїх прав та обов'язків. Ми погоджуємося з висновком дослідниці І. Петрової про те, що дозвілева діяльність може бути використана для підвищення творчої активності, виявлення обдарованих особистостей і сприяння їх самореалізації. Реалізація дозвіллевих проектів і програм дозволить інтегрувати та раціонально реалізувати функції наявної інфраструктури шкіл, освітніх закладів, клубних установ, діючі кіномережі, спортивні організації [6].

Свідченням позитивних здобутків у сфері соціального партнерства може слугувати діяльність Харківського міського центру дозвілля молоді, котрий співпрацює з органами місцевого самоврядування та усіма студентськими органами самоврядування вищих навчальних закладів міста, шляхом залучення студентів до розробки та реалізації програм у сфері молодіжної політики (організація студентського дозвілля, соціально-

правовий захист студентів, зайнятість); втілення програм з вирішення соціальних проблем (волонтерство, екологічні проекти); проведення заходів освітнього, культурного, політичного спрямування (бесіди, дебати, форуми); розробка друкованих та електронних видань соціально-психологічної, соціально-педагогічної, правової та просвітницько-інформаційної спрямованості для молоді. Аналіз функціонування органів студентського самоврядування та діяльності студентських об'єднань у вищих навчальних закладах України, дозволив виявити низку проблем, пов'язаних з організацією дозвілля та розробкою програм щодо участі молоді в дозвіллевій діяльності: – невідповідність пріоритетів державної політики у сфері дозвілля сучасним вимогам; – відсутність програм підтримки розвитку діяльності дозвіллевих установ, котрі б відповідали потребам та інтересам студентів; – недостатня кількість професійних фахівців дозвіллевої сфери, які б володіли новими технологіями організації та регулювання дозвіллевої діяльності; – недостатня активність України в європейському і світовому просторі вищої освіти, в системі європейських соціокультурних проектів; – відсутність налагодженої співпраці суб'єктів дозвіллевої діяльності з адміністрацією, органами студентського самоврядування, студентськими профспілками, об'єднаннями та клубами вищих навчальних закладів; – недостатнє врахування ролі соціальних, індивідуальних, психологічних, гендерних та професійних факторів в організації дозвілля молоді; – обмеженість доступу до інформації та обміну інформацією – низька як технічна, так і матеріальна база для підтримки діяльності органів студентського самоврядування.

Сфера дозвілля у вищих навчальних закладах України виконуватиме функції розвитку та становлення особистості молоді людини лише за умови відповідності організації діяльності на дозвіллі їхнім інтересам та потребам. Це можливе в результаті співпраці цих об'єднань з державними структурами та установами, котрі не тільки покликані вирішувати певні проблеми молоді, але й надавати відповідну фінансово-матеріальну підтримку. Студентство має стати суб'єктом організації дозвілля, активним учасником, а не пасивним споживачем, а це дасть можливість розвитку нових інноваційних форм дозвіллевої діяльності, де будуть враховані усі, як колективні, так індивідуальні інтереси та потреби студентської молоді.

Виходячи з вище сказаного, висловлюємо думку про те, що у вищих навчальних закладах необхідна: – розробка нормативно-правової бази, котра забезпечить сприятливі умови для регулювання та саморегулювання діяльності студентів на дозвіллі; – створення розгалуженої інфраструктури з інноваційними типами дозвіллевих закладів, котра б відповідала сучасним запитам українського студентства; – координація та встановлення партнерських зв'язків органів студентського самоврядування з державними, приватними та громадськими організаціями; – розробка нової моделі організації дозвіллевої діяльності студентів, з урахуванням особливостей вищого навчального закладу та спеціалізації студентів, – дотримання принципів організації дозвіллевої діяльності, впровадження нових технологій з урахуванням інноваційних форм та методів та залученням усіх наявних засобів, котра сприяла розвитку особистості та формуванню фахівця на дозвіллі; – створення оптимальних умов для залучення студентів до активної участі на дозвіллі, формування культури дозвіллевої діяльності студентів, що є основною умовою інтеграції майбутніх фахівців для виконання соціальних ролей у суспільстві; – залучення студентів до активної діяльності у розробці соціокультурних проектів, реалізації програм, що має стати пріоритетним напрямом роботи вищих навчальних закладів; – розглядати студентські клуби та об'єднання не тільки, як місця для розваг студентів, а підвищувати статус видів дозвіллевої діяльності студентів з допомогою коректного регулювання та соціально-педагогічної організації створювати сферу для розвитку та саморозвитку особистості на дозвіллі; – розвиток віртуальних форм дозвіллевої діяльності (студентських форумів, чатів, блогів); створення електронних баз даних для розсилки інформації студентам; – удосконалення системи професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців сфери дозвілля, використовуючи як традиційні, так інноваційні технології навчання; – створення матеріально-технічного та навчально-методичного комплексного забезпечення організації дозвіллевої діяльності студентів.

Стаття не вичерпує проблему, пов'язану з вивченням процесу організації дозвілля студентів у вищих навчальних закладах України. У подальшому вбачаємо за необхідне визначити роль цього процесу в становленні творчої активності студентів.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про вищу освіту» № 2984-III, із змінами від 19 лютого 2009 р. - http://www/osvita.org.ua/pravo/law05/part_07.htm
2. Європейська практика студентського самоврядування в університетах України: Методичні матеріали / За ред. Т. Б. Буяльської. – Вінниця: [б. в.], 2005. – 82 с.

3. Капська А. Й. Основні закономірності моделювання виховного процесу / Алла Йосипівна Капська // Нові технології виховання: зб. наук. статей / відп. ред. С. В. Кириленко. – К. : ІСДС, 1995. – С. 91–96
4. Пішун С. Г. Формування культури дозвілля студентів вищих навчальних закладів в умовах роботи студентського клубу: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / Пішун Сергій Григорович. – К., 2005. – 222 с.
5. Пріоритетні напрями розвитку освіти і науки у 2006 році // Освіта України. – 2006. – 20 черв. (№45/46).
6. Положення про студентське самоврядування у вищих навчальних закладах // Інформаційний вісник вищої освіти. – 2002. – № 7. – С. 98–100
7. Цокур О.С. Категорія педагогического сознания в теории и практике профессиональной подготовки учителя: дисс....доктора пед. наук :13.00.01 Цокур О.С.- Одесса,1998.-520 с.

References

1. Zakon Ukraini «Pro vishiy osvity» №2984-III, uz zminami vid 19 lutogo 2009 r.-http://www.osvita.org.ua/pravo/law_05/part_07htm.
2. Evropeiskay praktika studentskogo samovryadovaniya v universitetach Ukraini: Materiali/ Za red. T. B. Buyalskoi.- Vinnitsha: [b.v.], 2005 – 28s
3. Kapska A.I. Osnovni zakonamirnosti modeluvannya vichovnogo prozesu/ A.I. Kapska// Novi technologyi vichovannya : zb. nauk. Statey/ vidn. red. C. B. Kirilenko.- K. ICDC., 1995.
4. Pishun S.Y. Formuvannya kulturi dozvilya studentiv vishich navchalnich zakladiv v umovach roboti studentskogo clubu: dis. ... kan. ped. nauk. 13.00.07. «Teoriy i motodika vichovaniya» / Pishun S.Y. –K., 2005.- 222s.
5. Prioritetni napryami rosvitky osviti i nauki //2016. rotzi.// Osvita Ukraini – 2016.
6. Poloshennya pro studentske samovryadovanniy i vishich navchalnich zakladach// Inphormatziinii vesnik vishoi osviti.- 2002- №7.
7. Tzokur O.S. Kategoriya pedagogicheskogo soznaniya v teorii I praktike professionalnoy podgatovki uchitelya: dis. ... doctora ped. nauk.: 13.00.01/ Tzokur O.S. – Odessa, 1998- 520 s.

Юліанна Ірхіна. Організація досугу студентів вищих навчальних закладів України в 21 столітті

В статті обґрунтована роль органів студентського самоуправління в організації досугу студентів вищих навчальних закладів з метою задоволення та реалізації інтересів та потреб, розкриття творчого потенціалу, соціального виховання та активізації соціально-общественної діяльності студентів. Охарактеризовані напрями та форми діяльності студентських об'єднань вищих навчальних закладів України. Виявлені проблеми в організації досугу студентів вищих навчальних закладів та намічені можливі шляхи їх вирішення.

Ключові слова: досуг, досугова діяльність, студенти, органи студентського самоуправління, вищі навчальні заклади, студентські об'єднання.

Yuliana Irkhina. Students' leisure organization in higher educational institutions of Ukraine in the 21st century

One of the main objective factors affecting the sphere of leisure is the social policy of the state, the purpose of which is to create appropriate conditions for the life of the individual. In Ukraine, in the context of the implementation of social policy, there are a number of unresolved problems. This concerns, first of all, overcoming the «residual principle» attitude to solving the problems of leisure and culture in General; changing the attitude to the formation of the cultural situation to master the world's cultural achievements; the discrepancy between the activities of cultural institutions and modern requirements, the lack of a certain standard rarantovanih state free cultural services; lack of medium and long-term state policy on cultural development; lack of training in the socio-cultural sphere in the new economic conditions; lack of a clear program of support for cultural industries; lack of a single information cultural space and a network of partnerships at the vertical and horizontal levels; the practical absence of Ukraine as a state in the European and world cultural space, in the system of European cultural projects.

The main purpose of the article is to reveal the importance of the organization of meaningful leisure of students of higher educational institutions in order to meet and realize their interests and needs, disclosure of creative potential, social education and activation of social and social activities.

The sphere of leisure in higher educational institutions of Ukraine will perform functions of development and formation of the personality of the young person only on condition of compliance of the organization of activity at leisure to their interests and needs. This is possible because of the cooperation of these associations with government agencies and institutions that are not only designed to solve certain problems of young people, but also to provide appropriate financial and material support. Students should become a subject of leisure activities, an active participant, not a passive consumer, and this will enable the development of new innovative forms of leisure activities, which will take into account all, both collective and individual interests and needs of students.

Key words: leisure, students, higher educational institutions.